

Sygn. akt III PSKP 67/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 kwietnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Krzysztof Rączka (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa S. M.

przeciwko Izbie Administracji Skarbowej w L.

o przywrócenie do pracy i wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy

ewentualnie odszkodowanie w związku z wygaśnięciem stosunku pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 26 kwietnia 2022 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego w L.

z dnia 20 listopada 2019 r., sygn. akt VIII Pa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z 20 listopada 2019 r., sygn. akt VIII Pa (...) w wyniku apelacji powoda S. M. zmienił wyrok Sadu Rejonowego w L. z 21 września 2018 r., sygn. akt VII P (...) w ten sposób, że zasądził od pozwanej Izby Administracji Skarbowej w L. na rzecz S. M. kwotę 11.623,08 zł tytułem odszkodowania w związku z niezgodnym z prawem wygaśnięciem stosunku pracy,

z ustawowymi odsetkami poczynawszy od 13 listopada 2017 r. do dnia zapłaty, a w pozostałej części oddalił powództwo i zasądził od Izby Administracji Skarbowej w L. na rzecz powoda kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. W pozostałej części Sąd drugiej instancji oddalił apelację i obciążył stronę pozwaną kosztami procesu.

W sprawie ustalono, że S. M. od 1 kwietnia 2003 r. został zatrudniony w Ministerstwie Finansów na stanowisku specjalisty w Biurze Dokumentacji Skarbowej, na podstawie umowy o pracę na czas określony. Z dniem 15 kwietnia 2003 r. został przeniesiony na podstawie art. 53 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej na stanowisko starszego referendarza w Oddziale Realizacyjnym Urzędu Kontroli Skarbowej w L.; od 1 kwietnia 2004 r. został zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony.

Pismem z 23 lutego 2017 r. pracodawca, w uzgodnieniu z Dyrektorem Izby Administracji Skarbowej, na podstawie art. 165 ust. 6 ustawy z 16 listopada 2016 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1948), poinformował S. M., że z dniem 1 marca 2017 r. będzie świadczył pracę w Izbie Administracji Skarbowej w L., realizując zadania w L. w B.; jako miejsce wykonywania obowiązków służbowych wskazano L. przy ul. L..

31 marca 2017 r., na podstawie art. 144 ust. 2 ustawy z 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1949) S. M. złożył oświadczenie, że pracował w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2016 r., poz. 1721).

Pismem z 10 maja 2017 r., Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w L. poinformował S. M., że z uwagi na złożone przez niego oświadczenie z 31 marca 2017 r. na podstawie art. 177 ustawy z 16 listopada 2016 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o KAS, nie otrzyma pisemnej propozycji określającej nowe warunki zatrudnienia lub spełniania służby. Jednocześnie na czas od 12 maja do 31 sierpnia 2017 r. powierzył mu wykonywanie zadań w Dziale Postępowania Podatkowego 2 - COP-2 L. w B..

Pismem z 11 maja 2017 r. S. M.- zwrócił się do Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w L. o ponowne przeanalizowanie decyzji i pozostawienia go w dotychczasowym miejscu wykonywania pracy, tj. Referencje Realizacyjnym w L..

Do 31 maja 2017 r. S. M. nie otrzymał jednak propozycji dalszego zatrudnienia, zaś pismem z 9 czerwca 2017 r. poinformowano go, że miejscem świadczenia pracy pozostaje Dział Postępowania Podatkowego 2 L. w B. i do wygaśnięcia stosunku pracy, tj. do 31 sierpnia 2017 r., powierzono mu stanowisko starszego kontrolera skarbowego.

Wyrokiem z 21 września 2018 r., sygn. akt VII P (...) Sąd Rejonowy w L. w sprawie powództwa S. M. przeciwko Izbie Administracji Skarbowej w L. o przywrócenie do pracy i wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy ewentualnie odszkodowanie w związku z wygaśnięciem stosunku pracy w punkcie I oddalił powództwo, a w punkcie II zasądził od S. M. na rzecz Izby Administracji Skarbowej w L. kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego wniosła strona powodowa, zarzucając mu naruszenie art. 144 ust. 1 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej w zw. z art. 165 ust. 3 zdanie drugie ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę o KAS w zw. z art. 165 ust. 7 ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę o KAS w zw. z art. 2, art. 31 ust. 3, art.32 ust. 1 i 2 oraz art. 60 Konstytucji RP.

W wyniku rozpoznania apelacji powoda Sąd Okręgowy ocenił, że apelacja ta zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd drugiej instancji wskazał, że Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił stan faktyczny lecz wyprowadził z niego błędne wnioski, wobec tego podzielił on i przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy zgodził się z twierdzeniami powoda zawartymi w apelacji i nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji wyrażonego w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Nie było okolicznością sporną, że powód 31 marca 2017 r. złożył oświadczenie, że pracował w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów bądź pozostawania ich współpracownikiem (Dz.U. z 2016 r., poz. 1721). Zdaniem

Sądu odwoławczego, błędne było stanowisko Sądu Rejonowego, iż złożenie takiego oświadczenia przez powoda wyłączało możliwość przedstawienia mu propozycji kontynuowania zatrudnienia w KAS. Zdaniem Sądu drugiej nie można uznać za taką przesłankę pełnienia służby zawodowej, wykonywania pracy w organach, bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, o czym stanowi art. 144 ust. 1 ustawy z 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej. Pamiętać bowiem trzeba, że przepisy ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1948 ze zm.) mają charakter szczególnych uregulowań, związanych z okresem przejściowym po utworzeniu nowej struktury administracji rządowej w postaci Krajowej Administracji Skarbowej i przepisy ustawy KAS nie mogą mieć w tym przypadku zastosowania. Przepisy wprowadzające ustawę o KAS, a w szczególności omawiany art. 177, nie dają zresztą żadnej podstawy do innego wnioskowania, gdyż nie odsyłają do zastosowania ustawy o KAS w okresie przejściowym.

Sąd Okręgowy podzielił zarzuty apelacji, że art. 144 ustawy o KAS nie może mieć zastosowania do pracowników dotychczasowych, w tym do powoda, ponieważ przepis ten nie jest przepisem przejściowym. Artykuł 144 ustawy o KAS dotyczy zaś jedynie nowych pracowników, tj. zatrudnionych po wejściu ustawy w życie, tj. po 1 marca 2017 r. Powyższe potwierdza również treść art. 165 ust. 3 zdanie drugie ustawy wprowadzającej, zgodnie z którym: „w sprawach wynikających ze stosunku pracy i stosunku służbowego stosuje się przepisy dotychczasowe”. Innymi słowy, do powoda znajdują zastosowanie przepisy dotychczasowe chyba, że w rozdziale trzecim ustawy wprowadzającej określoną kwestie uregulowano inaczej. Co więcej, ustawodawca wprowadził do ustawy wprowadzającej przepis, który wprost odnosi się do zagadnień lustracyjnych - tj. art. 177, przewidujący obowiązek złożenia oświadczeń lustracyjnych przez dotychczasowych pracowników. W powyższej regulacji zwraca uwagę, iż wprowadzono na pracowników i funkcjonariuszy obowiązek złożenia stosownych oświadczeń jednak brak jest wskazania przez ustawodawcę

ewentualnych sankcji związanych z ich brakiem albo przekroczeniem terminu ich złożenia.

Potwierdzeniem tego, że art. 144 1 ustawy o KAS ma zastosowanie wyłącznie do nowozatrudnionych pracowników jest treść ust. 2 tego przepisu w którym mowa jest o „naborze do pracy i przyjęciu do służby”, co dodatkowo znajduje swoje odzwierciedlenie w treści wydanego na podstawie upoważnienia z art. 144 ust. 3 rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów w sprawie oświadczenia dotyczącego pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z tymi organami (Dz.U. z 2017 r., poz. 423), w którym wskazano wyraźnie, że rozporządzenie określa tryb składania oświadczeń lustracyjnych przez „kandydatów do pracy albo pełnienia służby”. Dalej, w § 2 tego rozporządzenia wskazano, że „kandydat do pracy albo pełnienia służby w jednostkach organizacyjnych Krajowej Administracji Skarbowej składa pisemne oświadczenie nie później niż w dniu złożenia podania o przyjęcie do pracy albo służby”.

Ustawodawca w ślad za ustawą z 18 października 2006 r. ustalił, iż oświadczenie składać mają jedynie osoby urodzone przed 1 sierpnia 1972 r. Powyższe dotyczy, co do zasady, jedynie sytuacji, kiedy mamy do czynienia z „nowym” naborem do pracy lub służby, gdzie powyższe oświadczenie składa się np. dyrektorowi izby administracji skarbowej.

W ocenie Sądu Okręgowego, zastosowanie wobec powoda art. 144 ust. 1 ustawy o KAS spowodowało naruszenie przepisu art. 165 ust. 7 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej.

Sąd drugiej instancji zauważył, że przepisy wprowadzające ustawę o KAS nie nałożyły na pracodawców obowiązku kontynuowania z dotychczasowymi pracownikami zatrudnienia po 31 sierpnia 2017 r. Złożenie propozycji określającej nowe warunki zatrudnienia lub pełnienia służby jest możliwością pracodawcy, na co wskazuje treść art. 170 ust. 1 przepisów wprowadzających. Zdaniem Sądu Okręgowego kryteria z art. 165 ust. 7 omawianej ustawy nie odnoszą się wyłącznie do osób, którym pracodawca zamierza złożyć propozycję dalszej pracy. Przepis art. 165 ust. 7 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej stanowi, że Dyrektor Krajowej Administracji Skarbowej, dyrektor izby administracji skarbowej oraz dyrektor Krajowej Szkoły Skarbowości składają

odpowiednio pracownikom oraz funkcjonariuszom, w terminie do 31 maja 2017 r., pisemną propozycję określającą nowe warunki zatrudnienia albo pełnienia służby, która uwzględnia posiadane kwalifikacje i przebieg dotychczasowej pracy lub służby, a także dotychczasowe miejsce zamieszkania.

Ustawodawca przewidział w art. 170 ust. 1 wyżej cytowanej ustawy skutek w postaci wygaśnięcia stosunków pracy lub służbowych w przypadku nieotrzymania przez osoby zatrudnione w jednostkach KAS i osoby pełniące służbę w jednostkach KAS pisemnej propozycji określającej nowe warunki zatrudnienia albo pełnienia służby oraz odmowy przyjęcia otrzymanych propozycji. Jak wynika z cytowanego przepisu art. 165 ust. 7 ustawy przepisy wprowadzające KAS przedkładając pracownikom oraz funkcjonariuszom pisemną propozycję określającą nowe warunki zatrudnienia organ miał obowiązek uwzględnić posiadane kwalifikacje i przebieg dotychczasowej pracy, a także dotychczasowe miejsce zamieszkania. Jak wskazano wyżej, zdaniem Sądu Okręgowego, kryteria z art. 165 ust. 7 nie odnoszą się wyłącznie do tych osób, którym pracodawca zamierza złożyć propozycję dalszej pracy. Brak jakichkolwiek konkretnych kryteriów którymi organ powinien kierować się w przedkładaniu lub nie propozycji pracy stanowiłoby zaniechanie ustawodawcze. Pominięcie kryteriów przedstawienia pracownikowi propozycji nowych warunków zatrudnienia narusza art. 60 i art. 7 konstytucji RP. Kryteria jakimi mają kierować się organy proponując warunki pracy, powinny być tak skonstruowane, aby wykluczyć arbitralność działania władzy. Kryteria te zdaniem Sądu Okręgowego, ustawodawca w sposób wyczerpujący określił w art. 165 ust. 7 powołanej ustawy.

Przenosząc to na grunt obecnego sporu Sąd drugiej instancji stwierdził, że w sprawie pozwana wskazała, że nie przedstawiła powodowi nowych warunków pracy z uwagi na złożone przez niego 31 marca 2017 r., na podstawie art. 144 ust. 2 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej oświadczenie, że pracował w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Powód był zatrudniony od 15 kwietnia 2003 r. w Urzędzie Kontroli Skarbowej w L., a od 1 kwietnia 2004 r. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony. Z tego

względem przysługują mu wszelkie uprawnienia pracownicze, a stosunek pracy z pozwanym podlega ochronie na podstawie przepisów Kodeksu pracy. Pozwany natomiast w żaden sposób nie dokonał oceny, dlaczego posiadane przez skarżącego kwalifikacje lub staż i ocena dotychczasowej pracy nie powinny uzasadniać zaproponowania mu nowych warunków zatrudnienia. Jak wynika z akt sprawy pozwany zaniechał jakiejkolwiek oceny w zakresie przydatności skarżącego w dalszej pracy w Krajowej Administracji Skarbowej. Mimo posiadania przez skarżącego wykształcenia wyższego, studiów podyplomowych, odbycia licznych szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe, pozytywnych ocen okresowych, miejsca zamieszkania w L. nie zostały skarżącemu zaproponowane nowe warunki pracy.

Nie jest dopuszczalna, zdaniem Sądu Okręgowego, interpretacja dokonana przez Sąd Rejonowy, iż złożenie przez powoda oświadczenia, że pracował w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów wyłączało możliwość przedstawienia mu propozycji kontynuowania zatrudnienia w jednostkach KAS. Sąd drugiej instancji ocenił, że z punktu widzenia art. 32 ust. 1 w związku z art. 24, zdanie pierwsze Konstytucji najważniejszą wadą badanych przepisów jest całkowity brak jakichkolwiek gwarancji, że decyzja nowego pracodawcy o zaproponowaniu nowych warunków pracy i płacy wybranym pracownikom zlikwidowanej instytucji pozbawiona będzie cech arbitralności. Żaden przepis ustawy nie wskazuje nawet ogólnych kryteriów wyboru pracowników, którzy otrzymują możliwość kontynuowania zatrudnienia. Brak w niej jakichkolwiek przejawów dążenia do obiektywizacji całego procesu. Przestanki podjęcia decyzji przez pracodawcę nie są również w żaden sposób podawane do wiadomości załogi czy poszczególnych zainteresowanych osób. Tego typu sytuacja może być oceniana jako naruszenie art. 32 ust. 1 polegające na zróżnicowaniu poziomu ochrony ciągłości stosunku pracy pracowników likwidowanych instytucji w zależności od arbitralnej i pozbawionej uzasadnienia decyzji pracodawcy.

Trudno przyjąć na tle regulacji Konstytucji dotyczących zakazów dyskryminacji przewidzianych, chociażby na poziomie Kodeksu pracy, czy zasad

współżycia społecznego, że pracownik administracji publicznej nie ma żadnej ochrony swojego stosunku pracowniczego przed jego rozwiązaniem. Tym samym Sąd drugiej instancji uznał, że brak kryteriów z art. 165 ust. 7 ustawy przepisy wprowadzające KAS w stosunku do osób, którym nie przedstawiono propozycji dalszego zatrudnienia, jest nieuzasadnionym postawieniem tych osób w sytuacji gorszej, nieproporcjonalnej do sytuacji pracowników z którymi rozwiązanie stosunku pracy przez wygaśnięcie umowy o pracę następuje na podstawie przepisów Kodeksu pracy. Taka sytuacja ma miejsce pomimo tego, że stosunek pracy tych osób również podlega ochronie z kodeksu pracy, przy uwzględnieniu odrębności zawartych w ustawach regulujących konkretny zawód.

Tym samym Sąd drugiej instancji podkreślił, że w przypadku wygaśnięcia stosunku pracy na podstawie art. 170 ust. 1 przepisów wprowadzających ustawę o KAS, kryteria z art. 165 ust. 7 tej ustawy znajdują zastosowanie również do zwalnianych pracowników i nie dotyczą wyłącznie etapu ustalenia nowych warunków zatrudnienia. W tej sytuacji powód nie miałby bowiem żadnych środków prawnych w celu ochrony stosunku pracy.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy uznał, że w przypadku powoda doszło do naruszenia przepisów dotyczących wygaśnięcia stosunku pracy. To zaś uzasadniało uwzględnienie powództwa o odszkodowanie. Zgodnie bowiem z treścią art. 67 k.p. w zakresie roszczeń pracownika odwołującego się do sądu pracy w razie naruszenia przez pracodawcę przepisów o wygaśnięciu stosunku pracy stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu pracy określające uprawnienia pracownika w razie niezgodnego z prawem rozwiązania przez pracodawcę umowy o pracę bez wypowiedzenia - powód zażądał przywrócenia do pracy oraz zasądzenia wynagrodzenia po podjęciu pracy lub zasądzenia odszkodowania (art. 56 § 1 k.p.). Zgodnie z treścią przepisu art. 56 § 2 w zw. z art. 45 § 2 k.p. sąd pracy może nie uwzględnić żądania pracownika uznania wypowiedzenia za bezskuteczne lub przywrócenia do pracy, jeżeli ustali, że uwzględnienie takiego żądania jest niemożliwe lub niecelowe, w takim przypadku sąd pracy orzeka odszkodowaniu.

Powód od marca 2017 r. będąc członkiem korpusu służby cywilnej, wykonywał swoje obowiązki na podstawie stosunku pracy na stanowisku starszego

komisarza skarbowego. Uwzględnienie żądania powoda przywrócenia do pracy na to stanowisko jest niemożliwe. Jak wynika ze schematu organizacyjnego L. w B. stanowisko starszego komisarza skarbowego zajmowane przez powoda nie istniało w strukturze L. w B. w okresie od 1 marca 2017 r. do 31 sierpnia 2017 r. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 27 marca 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia stanowisk urzędniczych, wymaganych kwalifikacji zawodowych, stopni służbowych urzędników służby cywilnej, mnożników do ustalania wynagrodzenia oraz szczegółowych zasad ustalania i wypłacania innych świadczeń przysługujących członkom korpusu służby cywilnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 651) wprowadziło zmiany w urzędzie celnoskarbowym. Nowy wykaz stanowisk, obowiązujący od 1 marca 2017 r., nie zawierał i nie zawiera stanowiska komisarza skarbowego.

Z dniem 1 czerwca 2017 r. powodowi do czasu wygaśnięcia stosunku pracy powierzono stanowisko z nowego wykazu stanowisk w służbie cywilnej starszego kontrolera skarbowego w Dziale Postępowania Podatkowego. Takie stanowisko istnieje nadal w strukturze organizacyjnej pozwanej. Powód jednakże domagał się przywrócenia do pracy na stanowisko zajmowane przed 10 maja 2017 r., co jest niemożliwe. Powyższe uzasadnia zasądzenie odszkodowania zgodnie ze zgłoszonym żądaniem alternatywnym.

Wysokość wynagrodzenia w takim przypadku równa jest wynagrodzeniu za czas pozostawania bez pracy, nie więcej jednak niż za 3 miesiące i nie mniej niż za 1 miesiąc (art. 57 § 1 k.p.); biorąc pod uwagę okres zatrudnienia powoda, przysługiwał mu 3-miesięczny okres wypowiedzenia (art. 36 § 1 pkt 3 k.p.). Uwzględniając złożone przez pracodawcę zaświadczenie o wysokości miesięcznego wynagrodzenia powoda kwota wynagrodzenia wyniosła 11.623,08 zł (3.874,36 x 3) zł. Apelacja powoda odnośnie zasądzenia odszkodowania ponad opisaną kwotę w tej części podlega oddaleniu zgodnie z punktem II wyroku.

Powyższy wyrok zaskarżyła skargą kasacyjną strona powodowa w całości.

Zaskarżonemu wyrokowi pełnomocnik powoda zarzucił:

1) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 45 § 2 k.p. w zw. z art. 67 zdanie drugie k.p. w zw. z częścią V tabeli III, tj. „Tabeli grup stanowisk urzędniczych, wykazów stanowisk w poszczególnych grupach oraz kwalifikacji zawodowych

wymaganych do wykonywania pracy na stanowiskach urzędniczych w urzędach podległych ministrom lub centralnym organom administracji rządowej oraz w krajowej informacji skarbowej i izbach administracji skarbowej” załącznika nr 1 do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie określenia stanowisk urzędniczych, wymaganych kwalifikacji zawodowych, stopni służbowych urzędników służby cywilnej, mnożników do ustalania wynagrodzenia oraz szczegółowych zasad ustalania i wypłacania innych świadczeń przysługujących członkom korpusu służby cywilnej przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że przywrócenie powoda do pracy na poprzednich warunkach jest niemożliwe, mimo że jest ono (i było w chwili wyrokowania przez Sąd Okręgowy) możliwe, ponieważ stanowisko „starszego kontrolera skarbowego”, które w dniu wygaśnięcia stosunku pracy (tj. 31 sierpnia 2017 r.) zajmował powód istnieje u pozwanej nieprzerwanie od 28 marca 2017 r. do dnia dzisiejszego;

2) naruszenie prawa materialnego (w zw. z przepisami postępowania), tj. art. 45 § 2 k.p. w zw. z art. 67 zdanie drugie k.p. w zw. z art. 6 k.c. oraz w zw. art. 232 zdanie pierwsze k.p.c., art. 477 k.p.c. oraz art. 477 zdanie drugie k.p.c. z przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na zastosowaniu art. 45 § 2 k.p. mimo braku inicjatywy procesowej pozwanej w kierunku jego zastosowania i wykazania, że przywrócenie powoda do pracy na poprzednich warunkach jest niemożliwa, a zatem na jego zastosowaniu z urzędu mimo, że to na pozwanym pracodawcy ciąży inicjatywa twierdzenia i ciężar wykazania, że przywrócenie pracownika do pracy na poprzednich warunkach jest niemożliwe; ew. przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że do zastosowania art. 45 § 2 k.p. nie jest wymagana inicjatywa procesowa pozwanego pracodawcy w kierunku jego zastosowania i wykazania, że przywrócenie pracownika do pracy na poprzednich warunkach jest niemożliwe i że dopuszczalne jest jego zastosowanie z urzędu mimo, że to na pracodawcy ciąży inicjatywa twierdzenia i ciężar wykazania, że przywrócenie pracownika do pracy na poprzednich warunkach jest niemożliwe;

3) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 45 § 1 k.p. w zw. z art. 67 zdanie drugie k.p. przez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że:

- pracownik lub sąd może decydować o tym na jakich warunkach (w tym w szczególności na jakim stanowisku oraz z jakiego dnia) nastąpi przywrócenie do

pracy, mimo że jest to niedopuszczalne, a przywrócenie do pracy w przypadku pracownika, którego stosunek pracy wygaś może nastąpić jedynie na warunkach istniejących w dniu wygaśnięcia tego stosunku pracy;

- przez przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach w przypadku pracownika, którego stosunek pracy wygaś rozumie się przywrócenie do pracy na innych warunkach niż istniejące w dniu, w którym ten stosunek pracy wygaś, mimo że takie stanowisko jest bezzasadne, a przywrócenie do pracy w przypadku pracownika, którego stosunek pracy wygaś może nastąpić jedynie na warunkach istniejących w dniu wygaśnięcia tego stosunku pracy;

4) naruszenie przepisu postępowania, które mogło mieć (i miało) istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 156² k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i nie uprzedzenie stron na rozprawie z 20 listopada 2019 r. o tym, że o żądaniu powoda można rozstrzygnąć na innej podstawie prawnej niż przez niego wskazana jako pierwszorzędna (tj. o możliwości i zamiarze zastosowania art. 45 § 2 k.p.), tj. nie uprzedzenie stron o tym, że przewrócenie powoda do pracy na poprzednich warunkach jest niemożliwe, mimo że przepis ten obowiązuje od 7 listopada 2019 r. i miał zastosowanie w przedmiotowej sprawie, co doprowadziło w istocie do pozbawienia powoda możliwości obrony swoich praw, bowiem w konsekwencji tego uchybienia powód nie mógł przedstawić swojej argumentacji na to, że przywrócenie go do pracy na poprzednich warunkach jest - w brew stanowisku Sądu Okręgowego - możliwe, co w konsekwencji doprowadziło do nieuwzględnienia jego żądania o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach ze względu na to, że jest to niemożliwe i zasądzenie na rzecz powoda odszkodowania, a co w razie zastosowania tego przepisu doprowadziłoby do uwzględnienia żądania powoda o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach, bowiem w takim wypadku powód przedstawiłby argumenty uzasadniające to żądanie (które przedstawione są w niniejszej skardze kasacyjnej), co ze względu na ich zasadność doprowadziłoby do uwzględnienia pierwszorzędnego żądania powoda, tj. do przywrócenia go do pracy u pozwanej na poprzednich warunkach;

5) naruszenie przepisu postępowania, które mogło mieć (i miało) istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 477 zdanie drugie k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i niepouczenie powoda o roszczeniach wynikających z

przyczoonych przez niego faktów (tj. o możliwości i zamiarze zastosowania art. 45 § 2 k.p.) i nie uprzedzenie powoda o tym, że przywrócenie powoda do pracy na poprzednich warunkach jest niemożliwe, co doprowadziło w istocie do pozbawienia powoda możliwości obrony swoich praw, bowiem w konsekwencji tego uchybienia powód nic mógł przedstawić swojej argumentacji na to, że przywrócenie go do pracy na poprzednich warunkach jest - wbrew stanowisku Sądu Okręgowego - możliwe, co w konsekwencji doprowadziło do nieuwzględnienia jego żądania o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach ze względu na to, że jest to niemożliwe i zasądzenie na rzecz powoda odszkodowania, co w razie zastosowania tego przepisu doprowadziłoby do uwzględnienia żądania powoda o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach. bowiem w takim wypadku powód przedstawiłby argumenty uzasadniające to żądanie (które przedstawione są w niniejszej skardze kasacyjnej), co ze względu na ich (oczywistą) zasadność doprowadziłoby do uwzględnienia pierwszorzędного żądania powoda, tj. do przywrócenia go do pracy u pozwanej na poprzednich warunkach.

Wobec powyższego skarżący wniósł o:

1. uchylenie w całości i zmianę w całości zaskarżonego wyroku poprzez przywrócenie powoda do pracy na poprzednich warunkach;

2. zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania za wszystkie instancje i za postępowanie wywołane wniesieniem skargi kasacyjnej (postępowanie kasacyjne), w tym 17 zł tytułem uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa oraz kosztów zastępstwa prawnego wg. norm przepisanych z tym, że na podstawie § 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych oświadczył, że:

- wysokość kosztów obciążających powoda z tytułu wynagrodzenia radcy prawnego za postępowanie kasacyjne wynosi 3.075 zł,

- wysokość kosztów obciążających powoda z tytułu wynagrodzenia radcy prawnego za postępowanie przed Sądem drugiej instancji wynosi 3.471,32 zł.

Ewentualnie wniósł o:

1. uchylenie w całości i przekazanie w całości sprawy do ponownego rozpoznania sądowi, który wydał zaskarżony wyrok.

2. zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania za wszystkie instancje i za postępowanie wywołane wniesieniem skargi kasacyjnej (postępowanie kasacyjne), w tym 17 zł tytułem uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa oraz kosztów zastępstwa prawnego wg. norm przepisanych z tym, że na podstawie § 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych oświadczył, że:

- wysokość kosztów obciążających powoda z tytułu wynagrodzenia radcy prawnego za postępowanie kasacyjne wynosi 3.075 zł,
- wysokość kosztów obciążających powoda z tytułu wynagrodzenia radcy prawnego za postępowanie przed Sądem drugiej instancji wynosi 3.471,32 zł.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się niezasadna.

Na podstawie art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania.

W pierwszej kolejności należy rozważyć zasadność zarzutów naruszenia prawa procesowego, bowiem jedynie w razie stwierdzenia, że postępowanie w niniejszej sprawie nie było dotknięte wadami możliwe będzie dokonanie oceny prawidłowości zastosowania prawa materialnego.

Nie jest zasadny zarzut naruszenia art. 156² k.p.c. Zgodnie z tym przepisem jeżeli w toku posiedzenia okaże się, że o żądaniu lub wniosku strony można rozstrzygnąć na innej podstawie prawnej, niż przez nią wskazana, uprzedza się o tym strony obecne na posiedzeniu. Zarzut skargi kasacyjnej jest w tym zakresie niezrozumiały i całkowicie bezpodstawny. Powód był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, zarówno w pozwie, jak i w apelacji sformułował roszczenie alternatywne w postaci żądania zasądzenia odszkodowania, a zatem nie można uznać, aby w niniejszej sprawie doszło do wypełnienia hipotezy określonej w omawianym przepisie. Sąd drugiej instancji nie orzekł bowiem na podstawie innej podstawy prawnej, niż wskazana przez powoda, a jedynie zasądził jedno z roszczeń alternatywnych, które zostały zawarte w pozwie oraz w apelacji

przez samego powoda. W tej sytuacji Sąd Okręgowy nie musiał stosować art. 156² k.p.c., skoro nie stosował innej podstawy prawnej rozstrzygnięcia niż wskazana przez powoda. Strona skarżąca miała świadomość alternatywności roszczeń przysługujących powodowi, miała również świadomość tego, co wiąże się z zasądzeniem każdego z tych roszczeń, a mimo to sama, zarówno w pozwie, jak i w środку odwoławczym wносиła alternatywnie o zasądzenie odszkodowania. W takiej sytuacji Sąd nie ma obowiązku pouczać strony powodowej, zwłaszcza reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika, o tym, że zamierza zasądzić jedno ze wskazanych przez stronę alternatywnie roszczeń.

Z podobnych powodów nie jest zasadny zarzut naruszenia art. 477 zdanie drugie k.p.c. W orzecznictwie wskazuje się, że pouczenie na podstawie art. 477 zdanie drugie należy do obowiązków przewodniczącego tylko w sądzie pierwszej instancji. Przepis ten może mieć zastosowanie w sądzie drugiej instancji tylko wówczas, gdy istnieją przesłanki przedmiotowego przekształcenia powództwa na podstawie art. 383 (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 marca 2007 r., II PK 235/06, OSNP 2008 nr 11-12, poz. 161). W niniejszej sprawie nie było podstaw do dokonania przedmiotowego przekształcenia powództwa. Ponadto, co należy ponownie podkreślić, powód sam wносиł alternatywnie o zasądzenie odszkodowania, zaś z analizowanego przepisu wynika obowiązek pouczenia pracowników o roszczeniach wynikających z przytaczanych przez nich faktów, a nie o skutkach wyboru przez nich jednego z tych roszczeń. Strona skarżąca zupełnie nie rozumie sensu przywołanego przez siebie przepisu i próbuje jedynie przerzucić na Sąd drugiej instancji skutki wyboru przez siebie dochodzonych roszczeń. Powód oraz jego pełnomocnik mieli pełną świadomość, jakie roszczenia wynikały z przytoczonych przez nich faktów, skoro dochodzili alternatywnie obu tych roszczeń. W takiej sytuacji Sąd Okręgowy nie miał o czym pouczać strony powodowej, bowiem jej świadomość, co do przysługujących mu roszczeń została dokładnie wyartykułowana zarówno w pozwie, jak i w apelacji.

W tym miejscu należy również rozważyć zasadność zarzutu naruszenia art. 45 § 2 k.p. w zw. z art. 67 zdanie drugie k.p. w zw. z art. 6 k.c. oraz w zw. art. 232 zdanie pierwsze k.p.c., art. 477 k.p.c. oraz art. 477 zdanie drugie k.p.c., bowiem ma on przede wszystkim charakter procesowy. Zarzut ten również okazał

się niezasadny. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że przepis art. 45 § 2 k.p. w związku z art. 56 k.p. pozwala sądowi pracy nie uwzględnić zgłoszonego w pozwie żądania przywrócenia do pracy i w jego miejsce orzec o odszkodowaniu, lecz tylko wtedy, „jeżeli ustali”, że przywrócenie do pracy byłoby niecelowe. Zwrot „jeżeli ustali” użyty w wymienionym przepisie wskazuje jednoznacznie, że przyznanie pracownikowi innego roszczenia niż przez niego wybrane, jest wyjątkiem, którego dopuszczalność zależy od ustalenia, że przywrócenie do pracy byłoby niemożliwe lub niecelowe. Znaczenie pojęcia „ustali” wymaga od sądu przeprowadzenia postępowania dowodowego w odpowiednim zakresie. Nie jest dopuszczalne formułowanie przez sąd ocen jedynie na podstawie twierdzeń stron. Gdyby bowiem ustawodawca dopuścił taką możliwość, zamiast zwrotu „jeżeli ustali”, użyłby zwrotu „jeżeli uzna”. Kryteriów oceny niemożliwości lub niecelowości uwzględnienia żądania pracownika przywrócenia do pracy sąd pracy powinien zatem poszukiwać przede wszystkim w ustaleniach faktycznych, tylko bowiem odwołanie się do ocen powiązanych ściśle z podłożem faktycznym sprawy może stworzyć przeciwwagę dla przedstawionych w pozwie przesłanek zasadności żądania powrotu na dotychczas zajmowane stanowisko pracy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 22 września 2020 r., I PK 197/19, LEX nr 3106219). Należy przy tym pamiętać, że w treści art. 45 § 2 k.p. (z mocy art. 56 § 2 k.p. - przepisy art. 45 § 2 i 3 stosuje się odpowiednio) występują dwie przesłanki pozwalające orzec odmiennie od żądania pracownika. Jedną z nich jest brak możliwości przywrócenia do pracy, drugą - niecelowość przywrócenia do pracy. Pierwsza z nich ma walor obiektywny i może dotyczyć przyczyn leżących po stronie pracodawcy jak i pracownika (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 stycznia 2020 r., III PK 199/18, LEX nr 3220541). Stąd też, w ocenie Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę, pogląd, zgodnie z którym zastosowanie art. 45 § 2 k.p. wymaga inicjatywy dowodowej pozwanego pracodawcy. Nie wystarczy zatem samo podnoszenie argumentów, które - w ocenie pracodawcy - powinny skłonić sąd do rozważenia zastosowania tego przepisu. Konieczne jest powołanie się na konkretne okoliczności (fakty) i dowody, z których one wynikają (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 12 października 2017 r., I PK 300/16, LEX nr 2370770). Nie stoi na przeszkodzie zastosowaniu tego przepisu z urzędu, jeżeli Sąd „ustali” na podstawie

zebranego w sprawie materiału dowodowego, że przywrócenie do pracy jest w danej sprawie obiektywnie niemożliwe. W takiej bowiem sytuacji mamy do czynienia z przesłankami obiektywnymi, niepodlegającymi żadnej ocenie, czy zależności od stron, które sąd powinien wziąć pod uwagę z urzędu, bowiem w innym przypadku jego orzeczenie o przywróceniu do pracy byłoby niemożliwe do wykonania, co w praktyce pozbawiałoby pracownika należytej mu ochrony.

Stąd też w niniejszej sprawie Sąd drugiej instancji miał prawo zasądzić odszkodowanie w sytuacji, gdy ustalił, że przywrócenie do pracy jest niemożliwe. Zwłaszcza, że nie można w realiach niniejszej sprawy mówić o jakimkolwiek zaskoczeniu strony powodowej takim rozstrzygnięciem, bowiem strona ta sama wносиła alternatywnie o zasądzenie odszkodowania, a zatem miała świadomość i musiała się liczyć, że również takie orzeczenie może w niniejszej sprawie zapaść. Fakt, że strona powodowa jest niezadowolona z tego, że Sąd zasądził odszkodowanie, którego powód dochodził jedynie alternatywnie, ale jednak go dochodził, a nie roszczenie podstawowe nie może jeszcze świadczyć o naruszeniu przez Sąd drugiej instancji przepisów prawa procesowego, czy materialnego.

Przechodząc do zarzutów naruszenia prawa materialnego, Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę uznał, że nie zasługiwał na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 45 § 2 k.p. w zw. z art. 67 zdanie drugie k.p. w zw. z częścią V tabeli III, tj. „Tabeli grup stanowisk urzędniczych, wykazów stanowisk w poszczególnych grupach oraz kwalifikacji zawodowych wymaganych do wykonywania pracy na stanowiskach urzędniczych w urzędach podległych ministrom lub centralnym organom administracji rządowej oraz w krajowej informacji skarbowej i izbach administracji skarbowej” załącznika nr 1 do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów w sprawie określenia stanowisk urzędniczych, wymaganych kwalifikacji zawodowych, stopni służbowych urzędników służby cywilnej, mnożników do ustalania wynagrodzenia oraz szczegółowych zasad ustalania i wypłacania innych świadczeń przysługujących członkom korpusu służby cywilnej. Faktem jest, że we wspomnianym załączniku do rozporządzenia nadal znajduje się stanowisko „starszego kontrolera skarbowego”, na którym powód wykonywał obowiązki bezpośrednio przed wygaśnięciem stosunku pracy. Nie można jednak tracić z pola widzenia faktu, że powierzenie mu

wykonywania obowiązków starszego kontrolera skarbowego miało charakter czasowy i obowiązywało jedynie do dnia wygaśnięcia stosunku pracy, tj. do 31 sierpnia 2017 r. Powód nie został zatem na to stanowisko przeniesiony na stałe, nie było to stanowisko, jakie powód faktycznie zajmował przed wygaśnięciem stosunku pracy, a jedynie wykonywał on czasowo swoje obowiązki na tym stanowisku. Stanowiskiem, jakie powód faktycznie zajmował w ramach swojego stosunku pracy było stanowisko „starszego komisarza skarbowego”, które, zgodnie z prawidłowymi ustaleniami Sądu drugiej instancji, nie istnieje już w strukturze pozwanej.

Instytucja przywrócenia do pracy ma na celu restytucję stosunku pracy pracownika, którego stosunek pracy został rozwiązany/wygaś z naruszeniem przepisów prawa pracy. Ma ona umożliwić kontynuowanie wykonywania pracy na stanowisku i w warunkach identycznych z tymi, które obowiązywały przed zakończeniem stosunku pracy. Oznacza to, że przywrócenie do pracy powinno następować na to samo stanowisko pracy, które pracownik zajmował przed rozwiązaniem stosunku pracy, jednak chodzi tutaj o stanowisko zajmowane przez tego pracownika stałe, takie, na którym dany pracownik byłby zatrudniony, gdyby nie doszło do rozwiązania stosunku pracy. Przywrócenie do pracy nie może natomiast nastąpić na stanowisko powierzone pracownikowi jedynie czasowo, na którym pracownik ten nie pracowałby, gdyby nie rozwiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy. W niniejszej sprawie powód wykonywał obowiązki na stanowisku starszego kontrolera skarbowego jedynie czasowo, na okres do wygaśnięcia stosunku pracy, a stanowisko to zostało mu powierzone właśnie w związku z brakiem przedstawienia propozycji nowych warunków pracy i związanym z tym, przewidywanym wygaśnięciem stosunku pracy. Przywrócenie powoda do pracy na stanowisku starszego kontrolera skarbowego nie doprowadziłoby zatem do restytucji stosunku pracy powoda w takim kształcie, jaki istniał przed wygaśnięciem stosunku pracy, a doprowadziłby do ustanowienia nowych warunków pracy powoda poprzez powierzenie mu przez sąd stanowiska poza okresem, na jaki zostało mu to stanowisko powierzone przez pracodawcę, do czego sądy nie są uprawnione.

Ponadto, należy zwrócić uwagę, że Sąd drugiej instancji nie mógł naruszyć art. 45 § 1 k.p., bowiem nie ma on zastosowania w niniejszej sprawie, zgodnie z art. 67 zdanie drugie k.p. w zakresie roszczeń stosuje się odpowiednio przepisy

art. 56-61 k.p., a zatem nie art. 45 § 1 k.p. Zarzut skargi kasacyjnej został zatem niewłaściwie sformułowany, bowiem dotyczy on naruszenia przepisu poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, którego Sąd w niniejszej sprawie nie zastosował, gdyż nie mógł go zastosować. Sąd Najwyższy jest związany zarzutami skargi kasacyjnej i nie może wykraczać poza ich treść, a zatem omawiany zarzut nie mógł zostać uwzględniony.

Nie zasługiwał również na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 45 § 1 k.p. w zw. z art. 67 zdanie drugie k.p. Ponownie, zarzut ten został niewłaściwie sformułowany przez stronę skarżącą, w rezultacie czego, dotyczy on naruszenia przepisu, który w ogóle nie znajdował zastosowania w niniejszej sprawie, bowiem art. 67 zdanie drugie k.p. nie odsyła do art. 45 § 1 k.p., który dotyczy roszczeń związanych z niezgodnym z prawem, bądź nieuzasadnionym wypowiedzeniem umowy o pracę, lecz do przepisów oddziału 6 rozdziału II k.p., które dotyczą rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia. W związku z tym, wspomniany zarzut nie mógł zostać pozytywnie rozpoznany przez Sąd Najwyższy.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji swego wyroku.